

На Галичині у 1920-х–1940-х рр. діяли два крила українського національно-визвольного руху: легальне УНДО (Українське Національно-Демократичне Об'єднання) та нелегальні Українська Військова Організація (УВО), Організація Українських Націоналістів (ОУН).

Суперечності у цих організацій були в методах боротьби. УНДО – «в програмі партії було поставлено вимогу самостійности й соборности України. В практичній діяльності прийнято засаду змагати до самостійности й соборности шляхом легялістичного парламентаризму, на якому першим етапом мало бути здобуття для Галичини автономії в рамках польської держави»¹.

Ідеологічні засади ОУН були абсолютно іншими: «Найважливішим завданням української нації в період її поневолення мусить бути здобуття і закріплення Української Самостійної Соборної Держави. Здійснити це завдання можна лише шляхом революції. Шляхом легалізму, тобто парламентарної боротьби в рамках зобов'язуючих законів окупаційної держави, ворожого панування не знищиться і власної держави не відбудується, бо ж окупант спирає своє панування не на закони, а навпаки – на насильство»².

Під більшим чи меншим впливом УНДО у 1920-х–1940-х рр. перебували три чверті преси Галичини. Зокрема, до уваги читачів – передвиборча агітація УНДО в газеті «Діло».

Офіційним пресовим органом УНДО була газета «Свобода». У ній, зокрема, публікувалася інформація про діяльність Української парламентської репрезентації у польському Сеймі та різних українських громадських організацій – «Просвіти», «Рідної школи» тощо. Також містилися дані про утиски українців в Польщі та СРСР і повідомлення про

¹ П. Мірчук. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. За ред. Степана Ленкавського. – Українське видавництво, Мюнхен-Лондон-Нью-Йорк, 1968. – С. 43.

² Там само. – С. 138.

події за кордоном. Вміщувалася також реклама, зокрема – актуальні ціни ринків Львова.

Під впливом окремих діячів ОУН або організації в цілому в 1930-х рр. перебували легальні пресові органи – газети *«Наш клич» (Львів, 1933)*, *«Самостійність» (Чернівці, 1934)*, *«Вісті» (Львів, 1934)*, *«Голос нації» (Львів, 1936)*, *«Наступ» (Хуст, 1938)*.

Статті видання *«Наш клич»* неодноразово конфісковувала польська цензура, внаслідок чого на його сторінках утворювалися білі лакуни, іноді – на всю першу сторінку. Під ними польською мовою було зазначено, на підставі яких законів конфіковано матеріал. А декілька номерів взагалі вийшли з надзаголовком *«По конфіскації наклад другий»*.

Вже у передовій статті першого номера було зазначено *«Україна дасть собі раду сама!»* Були у виданні публікації про Тараса Шевченка, Лесю Українку, Івана Франка, спогади про національно-визвольні змагання. Також зверталася увага на грабінницьку колоніальну політику Росії в Україні. Містило видання також огляди світової політики, в яких особлива увага зверталася на ситуацію в Німеччині.

Газета мала виразну національну позицію. На її сторінках було опубліковано статтю про роль і значення *«Просвіти»*, публікації Луки Польового *«Думки про життя (Про націоналізм)»*, М. Д. *«Виховання й освіта народу. Поняття, ідеологія і завдання»*, *«Культ безіменного борця»* тощо. Також згадувалося про політичні процеси проти членів ОУН у Львові.

«Самостійність» (Чернівці, 1934) містила інформації про діяльність ОУН, про життя українців під різними окупаціями, про життя закордонних українців. Видання вмістило статтю Євгена Онацького *«Політична панорама Європи»* (Ч. 13 (25 берез.). – С. 1). Містилися і публікації про політичні процеси.

Видання мало чітку думку про заяви УНДО, де воно засуджувало діяльність ОУН – «коли ходять про «бути» чи «не бути» цілої нації, коли ходять про боротьбу на життя й на смерть, котру проводить ОУН з ляхим окупантом, тоді не сміє бути кліки, котра б... приносила ідеал нації в жертву за якісь там «легальні здобутки»».

«*Вісті*» (Львів, 1934), зокрема, вмістили твір Юрія Горліса-Горського «В обіймах Червоного Сфінкса» з позначенням «Передрук застерігається». А також – статтю «Короткий нарис ідеології українського націоналізму» та карикатури на окремих діячів українського національно-визвольного руху. І, вже традиційно для газет, близьких до ОУН – огляди міжнародної ситуації та матеріали з життя українців в СРСР, Польщі та за кордоном (зокрема – матеріали про політичні процеси).

«*Голос нації*» (Львів, 1936) у своїй статті «На маргінесі кампанії проти Загального Збору товариства «Просвіта»» (Ч. 5, 2 серп.) чітко зазначив, що «успішно боротися з комуністами можуть лише націоналісти». Було також опубліковано підбірку статей про націоналізм.

З кінця 1930-х рр. газети, близькі до ОУН, містили надзаголовочні дані – заклики організації «Воля народам! Воля людині!», «Слава Україні! Героям слава!», «За Українську Самостійну Соборну Державу» тощо. А також – заклики про поводження з газетою: «Прочитай і другому передай», «Ховай перед ворогами», «Ховай перед ворогами, бо це нелегальний орган» тощо.

Існувало й нелегальне видання УВО (Української Військової Організації) – газета «*Сурма*». Друкували тут патріотичну поезію, списки жертводавців на бойовий фонд УВО, хроніку (в тому числі – про політичні процеси та утиски українців польською владою) та практичну інформацію (наприклад, статтю «Вуличні бої»).

«*Наступ*» у своєму виданні у Хусті 1938 р. закликав діячів автономної Карпатської України пам'ятати, що «ми – частина великого українського 50-

мільйонного народу, який бореться за свою волю». Вміщувалася патріотична поезія та інформації про загони самооборони «Карпатська Січ».

У пражському *«Наступі»* 1940 р. була спеціальна рубрика «Національна трибуна», де друкувалися статті діячів Організації Українських Націоналістів. Також газета публікувала бібліографію їх творів.

10 липня 1941 р. одноразово вийшло видання Калуського повітового проводу *«Золотий тризуб»*, що вмістило Маніфест та звернення ОУН «Український народе!», де було зазначено **«на визволених українських землях Організація Українських Націоналістів буде Українську Державу під проводом Степана Бандери»**.

У 1943 р. нелегально виходила газета *«Інформатор»*, яку видавала Організація Українських Націоналістів, а з 15 жовтня – Українська Повстанська Армія. Тут містилися інформації про міжнародні події, політичні новини та події на фронтах, а також – повідомлення з різних частин України.

«Вільна Україна» (1943, нелегально), *«За Українську Державу»* (1943), *«За самостійну Україну»* (1943) вміщували статті про міжнародні події, ситуацію на українських землях під різними окупантами та боротьбу Української Повстанської Армії. Видання *«За Українську Державу»* також містить некрологи загиблих у боях, а *«За самостійну Україну»* – рішення III Надзвичайного Збору ОУН.

«Стрілецькі вісті» (1944, нелегально) на С. 1 містять повідомлення радіостанцій з Москви, Берліна та Лондона, а на С. 2 – сатиру на воєнні події, викладену галицькою говіркою.

Після повернення більшовиків до України Організація Українських Націоналістів продовжила свою діяльність за кордоном. Так, у 1950-х рр. у Мюнхені виходив орган закордонних частин ОУН – газета *«Сурма»*. Він та

видання «*Меч і воля*», близьке до Тараса Бульби-Боровця, також представлені на виставці.